

Träskålen har vid brädden haft en diameter av ca 15,5 cm. Den har varit ca 3,5 cm hög. Det bevarade partiet — hela stödbotten och en del av bålen — är nu brustet i ett tjugotal stycken, flertalet med passning; några ha gått att åter foga samman. Stödbottens diameter är 5 cm, tjocklek 3,5 cm. På denna finns en 4 cm hög och 1,5 cm bred R-bokstav skuren längs med träets ådring. Detta bomärke(?) inkräktar delvis på tre tvärs över ådringen, till vänster om R stående, grunt skurna runor. Dessa äro utan tvivel äldre än bokstaven. Runorna äro 2–2,5 cm höga.

Inskrift:

eka

Till läsningen: 1 **e** har ringformig punktering. Bst i 2 **k** är förhållandevis högt ansatt; runan är icke stungen. 3 **a** har ensidig bst.

Inga spår av flera runor kunna nu skönjas, och sannolikt ha inga flera funnits. Eftersom huvudstaven i R skär de tre runorna, har man nämligen ingen anledning misstänka, att den som skar bokstaven först skulle ha utplånat andra runor men låtit de tre nu iakttagbara stå kvar. En skåra löper dock mellan huvudstavarna i runorna 1 och 3 och i det närmaste parallellt med huvudstaven i R. Skåran har intet samband med runorna men har möjligen tillkommit samtidigt med R.

Bokstaven R är givetvis en märkning. Helst skulle man vilja förstå även runorna som en sådan, d. v. s. ett personnamn, men den korta runföljden svarar icke mot nominativformen av något känt sådant, däremot mot den oblika formen av ett namn med svag böjning. Mansnamnet *Eke* skulle då formellt kunna komma ifråga — ett par medeltida svenska belägg förekomma, det äldsta från 1352 (Lundgren & Brate); *Eke* finns också belagt på frisiskt område, både som mansnamn och kvinnonamn, likaså i Danmark från sen medeltid (*Danmarks gamle Personnavne*) — formellt även kortnamnet *Ekke*. Det måste dock betonas, att tillhörighet eljest uttryckes med personnamnet i nom. enbart (t. ex. Vg 230) eller följt av ett *a mik* (t. ex. Vg 239, 240). Att i Vg 238 skulle föreligga en oblik form av ägarens namn synes därför osannolikt. Däremot är det icke alldeles otänkbart att runan 3 **a** skulle vara pres. 3 sg. av verbet *æiga* med objektet utelämnat eller underförstått. Subjektet ligger i så fall i de två första runorna, som då rimligen böra uppfattas som begynnelse-runor i ett namn. Se även Vg 254. En sådan tolkning förblir dock en gissning.

Föremålet som sådant kan icke dateras. Runan **e** med ringformig punktering har tämligen liten frekvens. Den är till sin typ rent medeltida med äldsta belägg (NIyR 526) från slutet av 1100-talet. Detta ger för inskriftens del bara ett post quem.

239. S:t Peders sn, Lödöse, Passagården 1:33. Nu i Statens historiska museum

Pl. 182

Litteratur: R. Ekre, Fyndförteckning ⁴/₁ 1964 (VHAA 85/64, ATA).

Vid den arkeologiska undersökning, som hösten 1963 utfördes på Passagården 1: 33, påträffades i orört lager på 2,20 m djup en liten träspade (smörspade?) med runinskrift. Föremålet förvaras i Statens historiska museum, inv.nr 27.600: C 36.

Spaden är av furu. Längd 19 cm; bladets bredd 6,5 cm; skaftets bredd 1,8 cm, tjocklek 1 cm. Skaftet som till prydnad har en cirkelformad avslutning, bär på båda bredsidoorna runinskrifter. Dessa skola läsas i riktning från bladet mot skaftändan. Runornas höjd är densamma som skaftets bredd. Tecknen äro tydliga.

Inskrifter:

A. **hælhæ : a mik**
5

»Helga äger mig.»

B. **hælgæ**
5

»Helga»

Till läsningen: A. Före 1 **h** finns ej sk eller annan ristning. Nedre delen av huvudstavarna i 1 **h** och 2 **æ** har gått förlorad i en större ytskada. R. 2 och 5 ha samma form med dubbelsidig bst, **æ**. Av den övre punkten i sk efter 5 **æ** återstår bara ett litet spår i vänstra kanten av en mindre skada. 6 **a** har ensidig bst. Mellan 6 **a** och 7 **m** finns intet sk. Vänstra bst till 7 **m** är högt ansatt, den högra däremot lågt liksom bst till 9 **k**. Intet sk efter 9 **k**. — B. Denna inskrift har på alla sätt ett mera vårdat utseende. Alla runorna äro oskadade. Inskriften omges icke av sk. 2 **æ** har dubbelsidig bst. 4 **g** är stungen. 5 **a** har ensidig bst.

Inskriften utgöres på den ena sidan av en ägarformel av vanlig typ, som också återfinnes på Vg 240 (från samma fyndplats) samt Vg 213. På den andra sidan står ägarens namn upprepat. *Hælgæ* förekommer i ett tiotal runinskrifter. I två av dessa belägg (U 793, 1036) använder ristaren för det frikativa g-ljudet runan **h**. Lagerföljden på fyndplatsen gör en tidsbestämning till 1200-talet trolig.

En vävskyttel funnen på 2,30 m djup vid samma undersökning (SHM inv.nr 27.600: C 120) har en mängd repor, som oriktigt misstänkts för att vara runor.

240. S:t Peders sn, Lödöse, Passagården 1:33. Nu i Statens historiska museum

Pl. 183

Litteratur: R. Ekre, *Fyndförteckning* ⁸/₁ 1964 (VHAA ad 85/64); E. Svärdström, *Erik tunnbindares tolk*, *Ett runristat måttverktyg från Lödöse* (i: *Fornvännen* 1964, s. 115f.), *Medeltida måttolkar*, *Ett nytt belägg* (ibid. 1965) s. 80f.; N. Sahlgren, *Äldre svenska spannmålsmått* (Nordiska museets Handlingar 69 [1968]), s. 69f.

I samband med arkeologisk undersökning 1963 på Passagården 1: 33 i Lödöse påträffades en måttsticka av trä med runinskrifter. Fyndet gjordes på ett djup av 1,60 m strax under ett brandlager, i resterna av en knuttimrad byggnad. Föremålet förvaras nu i Statens historiska museum, inv.nr 27.600: C 133.

Materialet är benved (*Evonymus europæa*). Stickans längd är 23,6 cm, bredd 2,8 cm; tvärgenomskärningen är kvadratisk. Mittpartiet, 6 cm långt, utgöres av ett åttafasat handtag eller grepp med en prismatiskt skuren knopp i centrum. Stickans båda ändar, 10 cm respektive 7,6 cm långa, ha vardera fyra försänkta måtttytor, sammanlagt åtta stycken av olika längd, från 16 mm till 88 mm. Fig. 355. Med varierande tolerans av upp till 1,5 mm, vilket måste anses rimligt med hänsyn till trä materialet, erhålles följande matematiska måttserie, som synes utgå från tum, ehuru en förhållandevis kort sådan (22 mm): $\frac{3}{4}$, 1, $1\frac{1}{2}$, $1\frac{3}{4}$, 2, 3, $3\frac{1}{2}$, 4. Se härom E. Svärdström, *Erik tunnbindares tolk* (1964) samt N. Sahlgren, *Äldre svenska spannmålsmått* [1968], s. 69f. Sahlgren har räknat fram värdet för en hanseatisk tum till 23 mm och framhåller föremålets stora betydelse för diskussionen om hanseatisk påverkan på västgötsk måttsutveckling.

Runinskrifterna äro tre, på fig. 355 betecknade med A, B, C. De ha ristats på orörda, d. v. s. icke för-